

YÖN

HAFTALIK GAZETE

KOMÜNİZMLE MÜCADELE
DERNEĞİNİN İÇ YÜZÜ

Coca-Cola

TÜS
ZEHİR
TAV

İÇMEYİN !

BAKIŞ

HAM HAYALLERİN SAHİPLERİ

Bursa olayları, Batı ölçülerine göre çok partili rejimi gerçek bir samimiyetle özleyen iyi niyetlileri hayal kırıklığına uğrattı. İşçi Partisinden olsun olmasın ve sosyalist olsun olmasın, bütün sağduyu sahipleri çapulcuların insanlık dışı davranışlarını nefretle karşıladılar.

Yalnız, Adalet Partili basın çapulculara alkış tutar biçimde yayını devam ettiler. Vaktiyle, Uşakta, Kayseride, Topkapıda, Çanakkalede denenmiş usulleri gene sahneye çıkararak, parti toplantısı basıp, adam taşıyıp adam döverek halktan yana fikirlerin halk içinde yayılmasını önleyeceklerini sanıyorlardı. Sosyalist fikirlerin çevresini gittikçe genişletmesinden deşset duyanların bu çeşit tertipler için ellerinde vasıtaları vardı.

Zira böylesine usullere başvurabilmek için gerekli adam, para ve teşkilât kapitalizmin Türkiye'deki usakları için elde edilmes zor nesnelere bağlıdır.

SAHNEYE KOYUCULAR

Türkiye'de sosyalist fikirlerin gelişmesinden korkan kapitalist çevrelerin politik piyasasına yeni sürdükleri Süleyman Demirel'in ortaya çıkıp olayları hızlandırmıştır. Morrison firması temsilciliğinden bir sıçrayışta Adalet Partisi Genel Başkanlığına ve Başbakan Yardımcılığına geçen Süleyman Demirel, Türkiye'de şimdiye kadar oynanan ve bundan sonrada sürdürülmek istenen oyunların daha elle tutulur ve gözle görülür ölçülerde kavranmasına sebep oldu. Kökü dışarıda kapitalizmin ve yabancı sermayenin katıksız bir avukatı olarak ortaya çıkan Demirele karşı duyulan tepki, emperyalizme karşı uyanışı da kamçılamıştır. Memleket üstündeki yabancı ipoteklerine karşı direnen çevreler milli kaynaklara sahip çıkma yolunda kesin bir tutum almak yoluna girmişlerdir.

Kökü dışarıda kapitalizmin Türkiye'deki temsilcileri, bu uyanış karşısında bu yük huzursuzluklara kapılıp derhal harekete geçmek gereğini duydular. Türkiye'de birkaç aydan beri kaynatılan «Cadı Kazan» bu kararın sonucudur.

«Cadı kazan»ı kaynatmak için; başında yeterli kadar adam ve sermayesi vardı kapitalizmin... İstanbul'da ve Ankara'da bazı müteahhitler gazete çıkarmak yolunda «tatlı kâr»lardan bir kısmını harcamaktan çekinmiyorlardı. Ankara'da çıkan «Zafer»e Adnan bey devrinin ünlü müteahhidi Muammer Kıraner para yatırmıştı. «Yeni İstanbul», gene Türk basın hayatını istila eden müteahhitlerden Kemal Moran'a dayanıyordu. «Haber»in gerçek sahibi Demokrat Parti devrinin ensesi kalın işadamı Mıgırdıç Selefyan idi. «Son Havadis» sahibi Kemal Pekün aynı yolun yolcusu idi. Gazete çıkarmaya pek merak sarmış bu müteahhitler kendilerine başyazar ve yazar olarak 27 Mayıs'ta «Terri» seçmişlerdi. Her mahallede bir milyon devrinin müteahhitleri, aynı devrin iktidarına mensup kalemlere kapitalizmin yabancı sermayenin, özel teşebbüsün, para kazanmanın erdemlerini anlatmak ödevini vermişlerdi. Gerçekten de bu ödev sadakat ile yerine getiriliyordu. Menderes devrinin profesyonel kalemleri yanında meslek Adnan beyin meşhur Tahkikat Komisyonundan bir Hamdi Sancar veya Adalet Bakanlarından bir Celâl Yardımcı aynı gazetelerin sütunlarında boy göstererek kapitalizmin ne kötü birşey olduğunu anlatıyorlardı. Bu gazetelerin «Kahrolsun komünizm» kampanyasıyla Süleyman Demirel'in aynı biçimdeki Karadeniz gezisi so-

la karşı açılan mücadelenin esasını teşkil ediyordu. Ancak müteahhitler ve tüccarlar cephesinin bu hızlı komünist düşmanları karşılarında komünist bulamadıklarından bazıları öteki dünyaya göçmüş bir çari, bazan basındaki toplu kalemli, bazan İşçi Partisini hedef alarak veriyen editörlerdi. Halk Partisi bu hücumların dışında değildi.

Bu arada Başbakan Yardımcısı ve A.P. Genel Başkanı, Morrison firması temsilcisi Süleyman Demirel, AP. ortak grubunda Nazım Hikmet'e hücum ederek politika hatasına yazmıştı. Halk Partisi katıyordu. Türkiye'de komünizmle mücadelenin nasibi bu idi. Ticaret ve Sanayi Odaları, Amerikan Haberler Merkezi kolları sıvamışlar çeşitli yollardan «Kahrolsun komünizm» kampanyasına katılmışlardı. Müteahhitler basını ve müttefiklerini Türkiye'deki son gelişmeler pek telaşlandırmıştı. Petrol bağımsızlığı savaşı ve milli kaynaklara sahip çıkma akımı, kapitalistlerin çıkarlarını zedeledi. Türkiye'de gittikçe gelişen toplumsallık akımını Türkiye'de «tatlı kâr»dan olmaksızın çıkarmanın ihtimalleri belirlenmişti.

KOMÜNİZMLE MÜCADELE DERNEĞİ

Bursa olayları işte böyle bir ortamda sahneye konmuştur. Türkiye'nin tek toplumsal partisi İTİP. Ve şimdiye kadar nerede bir toplantı yapılmışsa orada kanun dışı tecavüzler ve tertiplere uğramıştı. Partinin herüz gelişme kesiminde olması bu tecavüzleri kolaylaştırıyordu. Kayseri, Uşak, Topkapı olaylarında tecrübe sahibi olanlar için parti merkezi teşkilatmak, parti toplantısı basmak için tertiplere girişmek olağandı. Türkiye'nin her yanına dağılmış «Komünizmle Mücadele Derneği» bu çeşit tertiplerde kullanılan teşkilatı. Demokrat Partinin Vatan Cephesi ocakları gibi Adalet Partisinin de «Komünizmle Mücadele Dernekleri» vardı.

Nitekim bu dernek Bursa olaylarında birinci derecede rol oynamıştır. Devlet hazinesinden para alıp devlet nizamına karşı çıkan, ve taşlı, sopalı, kanlı tecavüzlerle siyasal çapulculuk yolunda faaliyet gösteren bu dernek 27 Mayıs devrimine karşı beslenen intikam duygularının ocağı halindedir. Vatan Cephesinin bu ikinci

baskısı ve mirascısı burununu ucunu göremiyen kör politikacıların elinde Türkiye'yi ikinci bir 27 Mayıs'a götürecek ortamı hazırlamak için sanki çabalıyordu.

DEMOKRASİNİN HALİ

Türkiye'de Amerikan usaklığı üstüne bir demokrasi oyunu sürdürmek isteyenler vardır. Bunlar yabancı kapitalistlerle işbirliği yapan kökü dışarıda çevrelerdir. Hem batı demokrasisini istediklerini söylerler, hem de sosyalist eğilimli partileri ve toplumu fikirleri yasaklamak isterler. Salt kapitalist partilerle yönetilecek bir ülkede faşizmin hüküm sürdüğü açık bir gerçektir. Batı demokrasisine 19 uncu yüzyılda kurmuş sosyalist partilere 1965 Türkiye'sinde tahammül edemiyen bu batı demokrasisi hayranlarının oyunları açıktır. Amerikan kapitalizminin iktisaden peyki halinde bulunan Türkiye'de yabancı ve yerli sermayeye dayanarak «simsiyah» bir rejimi yürürlüğe koymak.

Bu rejimin görünüşe göre elverişli şartları vardır. Amerikan kapitalizmi Türkiye için geniş oyunlara imkân vermektedir. Merkez Bankasında Amerikanın elinde bulunan yüz milyon dolar, Amerika'ya bağlı sermaye gruplarının elindeki yüz milyonlara kadar para onların ellerindedir. Kompradorlarla ağaların yabancılar la işbirliği Brezilyada ve benzeri Güney Amerika ve Asya ülkelerinde ne sonuçlar vermisse aynı sonuçlar Türkiye'de de alınabilir. Hele Türkiye'nin Kuzey komşusu Rusya ile tarihi ilişkileri, bu çeşit bir oyun için gereken sahneleri düzenlemekte çok etkilidir. Yirmi beş yıllık propagandayla beyinleri yıkanmış kalabaklar zaten Amerikan peykliğine yatkındırlar.

YANLIŞ HESAPLAR

Bu düşünceleri kafalarından geçiren satılıklar, yanlış hesapların içindedirler... Mallarıyla, mülkleriyle, milyonlarıyla, yerli ve yabancı bankalardaki bol sıfır hesaplarıyla, şirketleriyle, gazeteleriyle kendilerini kuvvetli görenler, Amerikan fir-

ması mümessilinin hükümet içine girmeyle hayalleri kapılmışlardır. Türkiye'de Brezilyayı, İran bu hayaller içinde birbirine karıştırmaya başlamışlardır.

Telaş içinde burunlarının ucunu göremiyen komprador bugün var olmalarını Anayasa düzenine borçlu olduklarını, Ana yasa düzeni dışına çıkan gayrimenkul taşınakların ve tecavüzlerin bir ikinci 27 Mayıs davet edeceğini ve ikinci 27 Mayıs ise başlarına tezelden neler getireceğini düşünmüyorlardı. Türk ordusuna İran veya Brezilya ordusuyla bir tutulmuş verildiği gaflet içinde hazırlanan plânlara suya düşeceğini hatırlamaktan unuttular. Türk ordusunun yabancı bir devletin himayesindeki geri bir siyasal iktidarı taşıyacağı gibi destekliyeceğini ve bir iç savaşta kuvvetli olarak halkın aleyhine hareketini düşünmek üçüncü Selim'den beri Türk tarihini bilmemek demektir. Tarhi ve sosyal şartları içinde Türkiye'de «Junker» kavramının gerçek anlamını yerli yerine oturtmamak demektir. Ve Atatürk İhtilâlinin Milli Kurtuluş Savaşının temelini unutmak, hesaba katmamak demektir.

İKİ YOL

Türkiye'yi İran veya Brezilyaya benzetmek hayaline kapılmış kişiler bu düşüncelerinde ısrar ettiklerinde kendi kendilerinin kuyularını kazacaklardır. Bu pek sıkın faaliyet kompradorların ve ağaların tündükleri bütün kaleleri kızı şire içinde yıkıntıya götürmek için yeterlidir. Sosyalist partisz bir demokrasi istemek «Dikensiz gül bahçesi»ne pek meraklı olanların kapıldıkları yeni hevestir. Ana boğ bir hevestir. Ya duracaklardır toplumu ve reformist fikirler su içinde bulduğumuz hukuk ve kanun düzeni için de gelişecek, örgütlenecektir. Ya da çapulculukla başlayan zorba davranışlar toplumu kuvvetleri davet edecek ve toplum kuvvetleri de Atatürk İhtilâline ve Milli Kurtuluş Savaşı ilkelerine üykü yolu geç bulacaklardır. Bunda hiç kimenin şüphesi olmasın.

İhan Selçuk

MİLLETLERARASI BÜYÜK SKANDAL

İKİ MİLYAR DOLARIN HİKAYESİ: IV

Amerikan Dışişleri Bakanlığı Tahran'dan mı yönetiliyor?

Fred J. Cook

PRENSİN AJANI NASIL KAÇTI?

Amerikan Dışişleri Bakanlığının tutumu, bu bakanlığın Washington'dan mı yoksa Tahran'dan mı yönetildiği hususunda farklı şüphelere yol açtı. Bakanlık, kendilerinin de kabul ettikleri 2.5 milyar dolarlık borçları için karşılık sız çek çekmiş olan iki İranlı hanedan mensubunu korumak için sürekli olarak güçlü müdahaleler yapmaya başlamıştı.

Dışişleri Bakanlığının en belirgin müdahalesi 1964 Kasım ayı sonlarında kendini gösterdi. Bu sırada Prenses Fatma Richard Wels'in henüz tespit edemediği bazı banka hesaplarını kapatmak için Amerika'ya bir temsilci yollanmıştı. Kuryenin adı Kozrof İkbâl idi. Adam doğruca California'ya gitti ve San Marino'daki bir bankada mevcut Pehlevî hesabından 200.000 dolar para çekti. İkbâl İrana dönerken New York'a uğradı ve orada, 27 Kasım akşamı, Hilton Otelinin 4349 numaralı odasında Wels'in yardımcılarının başına uğradı. Wels'in yardımcıları İkbâl'in bankadan çektiği 200.000 doları yurt dışına götürmesini yasaklayan bir karar aldılar ve onun 2 Aralıkta New York Yüksek Mahkemesi huzuru na gelmesini öngören ihzar müzakeresi çıkarttılar. Fakat kendisine tebliğ edilen kâğıtlara alımayan İkbâl, Prenses Fatma'nın 200.000 doları yanında olduğu halde İrana uçtu. Bu davranış ve onun altında yatan hesap, Richard Wels'i iyiden iyie kızdırdı. Wels, suretlerini Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Dışişleri Bakan Yardımcıları W. Averell Harriman ve George W. Ball'a ayrıca gönderdiği Dışişleri Bakanlığında yazılmış bir mektupla, İkbâl'in, Mahkemenin emriyle açıkça alay ettiğini anlattı. İkbâl mahkeme emrini hiçe sayışının, ona Dışişleri Bakanlığınca tavsiye edildiğini ileri sürdü.

Wels'e göre İkbâl'in suç ortağı, Yakın Doğu ve Güney Asya İşleri Hukuk Müşaviri Yardımcısı Donarid A. Wehmeyer idi. Wels çok açık bir biçimde, iddiasını şöylece ortaya koydu: İkbâl, mahkeme emirleri New York'ta kendisine tebliğ edilir edilmez, Büyükelçi Faruk ve Bay Wehmeyer'i aradı. Karşısındaki adamlar O'na ifadesinin Pehlevî Hanedanı ile İran Hükümeti için sakıncalı sonuçlar doğurabileceğini, mahkemeden çıkarılan ihzar müzakeresine önem vermemesini ve Jerhal uçağa atlayıp memleketten ayrılmasını... söylediler.

Bu, İran Hanedanına mensup kişilerin çek sahtekârlığını örtmek için Amerikan Dışişleri Bakanlığının kendi prestijini ortaya koyarak çevirdiği dolaplardan yalnız bir tanesiydi.

PASAPORT OYUNLARI

Wels'in bloke ettiği yarım milyon doların, elinin altından kaçmakta olduğunu görerek çılgına dönen Prens Mahmud, bir yıl önce alınmış olan ve canını yakmaya başlayıncayadek önemsemediği mahkeme kararını bozdurtma çareleri aramaya başladı. Kararın hükümsüz olduğunu, zira 1963 yılında kendisinin Amerika'ya hiç gitmediğini o yıl içinde Amerika'ya ayak basmamış olduğunu göre de 6 Ağustos 1963 tarihinde Idlewild Havaalanında kendisine teb-

liğat yapılmasına maddeten imkân bulunmadığını, böylece, tebliğat yapılmadan ve sonuç olarak savunma imkânı verilmeden aleyhinde alınmış olan kararın hukuki değeri taşıyacağı ileri sürdü.

Ancak Mahmudla Büyükelçi Faruk arasındaki kendisinin California'ya gittiği, karardan haberi olduğu, bununla birlikte O'nun nüfuz ve itibarına güvenerek soruna kapanmış gözyle bakılabileceği bu yüzden bu sorun üstünde durmamaları gerektiği yolundaki yazışmalara ne Jemelî Mahmud bu vesikalar için «sahte diye bahirdi. Bunlar diyordu. Hayber Han'ın ajanlarınca düzenlenmiş sahte vesikalardır.

Mahmud, yıllardır Amerika'ya ayak basmadığını pasaportunu ortaya atarak ispatlama çabasına düştü. Bu çabada Amerikan Dışişleri Bakanlığınca canla başla onun yardımına koştu. Önce Dışişleri Bakanlığının kiralık ellerinden biri olan Walter Burke bir yeminli ifadesinde Mahmud'un 958 tarihli olup halen geçerli bulunan iki pasaportunu incelediğini ve bu pasaportlara göre adı geçeni sadece Japonya Hongkong, Filipinler, Siyam Irak Ürdün ve Lübnana seyahatler yapmış olduğunu açıkladı. Ama Richard Wels bu pasaportlarda 1960 yılında İsviçre ve İngiltere yapıldığı kesinlikle bilinen seyahatlerin kayıtlarının da bulunmadığını kolaylıkla ispatladı.

Hayber Han yeminli bir ifadesine ekli olarak Birleşmiş Milletlere gönderdiği bir mektupta, 17 Kasım 1960 tarihinde Cenevre polisinin Prenses Esrefe ait iki bavula 2 milyon dolar değerinde eroin yakalandığı için adı geçen tutuklandığını bildirmişti. Prens Mahmud bavulların kendisine ait olmadığını güvürlü bir biçimde ilân etmiş ve böylece Prenses Esref bir süre tutuklu kalmıştı. Interpol derinliğine bir soruşturma ya girişmiş ve bu iş yaygın bir skandal haline aldığında Time dergisi bile bundan bahsetmek zorunda kalmıştı.

Interpol, eroin olayıyla ilgili olarak Mahmud'un ifadesine baş vurmak istemiş ve bunun sonucu olarak Mahmud'un sekreteri Mesud Pehlevî, Interpol'un sorularına cevap keskin etmek üzere İran Londra Büyükelçisine bir mektup yazmıştı. Bu mektupta Pehlevî, yıllardanberi Mahmudla gece gündüz beraber bulunduğunu bu süre içinde Mahmud'un memleket dışına yaptığı tek seyahat'in 1961 yılı Şubat ayında Amerika Birleşik Devletlerine olduğunu bildiriyordu. Wels bu seyahatin dahi Burke raporunda zikredilmediğini ve bundan dolayı incelenen pasaportların Mahmud'un pasaportlarının tamamı olmadığını ileri sürdü. Mahmudun belki de düzenlerle pasaportu vardı. Bunlara dayanılarak yeminli ifadelerle herhangi bir olayın varlığını ya da yokluğunu ispatlamak imkânsızdı.

Buna rağmen gayretkes Dışişleri Bakanlığınca elinden geleni yapmakta geri durmuyordu. 16 Kasım 1964 tarihinde Tahran Büyük Çiğası Julius Holmes Dışişleri Bakanlığınca «Gizli» işaretli taşıyan şifreli bir tet gönderdi. Bu telde aynen şöyle deniyordu: «Bugün Prens Mahmud Rızanın 1959 yılın-

Muhammed Rıza Pehlevi

da çıkarılmış ve iki kez uzatılarak 1964 yılının 18 Haziranında yenilenmiş olan pasaportunu inceledim. Pasaportta ABD vizesi ya da INS damgası yoktur. Buna dair belge havadan gönderilmiştir Holmes.» Bu telgrafın desifre şekli Dean Rusk'ın imza ve mühürünü taşıyan bir kâğıt üzerine alınmış ve Wehmeyer tarafından İran Elçiliğine Mahmud'un yardımını kurtarmak için kiralanmış olan Washington savcısı Sylvan Marshall'a teslim edilmiştir.

20 Kasım günü Wels 2.5 milyon dolarlık hüküm bozmak amacıyla Mahmud'un giriştiği hareketin işçüsünü ortaya koymak için New York Yüksek Mahkemesi huzuru na çıktı. Orada, Marshall ve öteki İran Elçiliği avukatları Dışişleri Bakanlığının yukarıda değinilen vesikaların suretini Wels'e tebliğ ettiler. Durum hemen za-bitlara geçti.

BAKANLIK KAZDIGI KUYUYA DUSUYOR

Bunu el çabukluğuyla bir takım yutturmaca hareketler izledi. Dışişleri Bakanlığınca bir infal gösterisi içine girdi. Diplomatik şifreleri açıklama iddiasıyla Wels'e yüklenen Bakanlığın güvenliğinin tehlikeye girdiğini üzgün bir tonla açıkladı. New York'ta mahkeme huzurunda resmen kendisi ne tebliğ edilen Holmes'un telgrafının deşifre edilmesini Bakanlığınca istendi.

Bakanlığın bu ani ve gecikmiş hiddetinin bir nedeni vardı: «Gizli» işaretli telgrafların açılması me tinlecî aradan on yıl geçmeden ortaya çıkarılamazdı. Böyle bir tek telgraf mesajı metni bile yabancıların eline geçse, teknik ele manlar elinde şifresi çözülebilirdi. Bu korkuyla çılgın gibi Wels'in üstüne cullanıp telgraf metnini isteyen Dışişleri Bakanlığınca yetkilileri, Pehlevî Hanedanının davasına öylesine sadakatle sarılmışlardı ki ilerisini, gerisini düşünmeden budalacasına, telgrafın açık metnini İran Elçiliği avukatlarının eline teslim edivermişlerdi. Dışişleri Bakanlığınca kendisini itham edemezdi ya; bunun için Wels'i itham ediyordu!

Ancak Wels'in bu işte hiç bir suçu yoktu. Hukuk Müşavir Muavini J. Edward Lylerly'ye yazdığı 2 Aralık tarihli zehir gibi bir mek-

supla Bakanlığın işlemiş olduğu bir suçtan dolayı kendisinin itham edilmesindeki gülcünlüğü bütün açıklığıyla ortaya koydu. Ayrıca ihlâl edilmiş olan şifrenin yeniden nasıl makbul ve güvenli bir şifre haline getirileceğini anımsatmanın imkânsızlığına alaylı bir dille değindi. Wels, Lylerly'ye şöyle diyordu:

Bana gelen habere göre, 20 Kasım günü akşama doğru Bay Marshall Bay (Frank H.) Connelly (bir başka elçilik avukatı) ve başkaları Washington, D.C. de ki İran Büyükelçiliğine cadırlım ve burada bir kaç saat Büyükelçiyile birlikte bir odaya kapanmıştık. Anlatığına göre, bu top-

lantı, mahkemeye uzat ettiğim tüm kâğıtların kopyalarıyla, söz konusu vesikaları da kapsamak üzere Pehlevîler adına ibraz edilen tüm vesikaların kopyaları Büyükelçiyeye göstermiştir. Gene bana gelen bilgiye göre, orada ortaya dökiilen tüm vesikaların birer sureti uçakla Tahrandaki İmparatorluk Sarayına vollenmiştir...

Bir vesikamın açıklanmasıyla bu şifrenin tehlikeli duruma girdiği kabul edilir. hele bu vesikamın bir sureti New York Yüksek Mahkemesinin herkese açık olan dosyaları içinde on gün kalmış. Öteki suretleri de bir yabancı hükümet Elçiliği ve temsilcilerinin elinde bulunursa, akl başında ya da istihbarat bilgisi olan kişilerin bu şifrenin vürürlükte kalmasını ciddi ciddi isteyebilecekleri düşünülemez.

Ayrıca bu mektupta Lylerly'ye, bizzat kendisinin bile farkında olmadan, telgrafın açıklanması işinin ciddiyeti ve önemi konusunda telefonla konuşmalar yapmak suretiyle güvenliğinin daha da çok zedelenmesini vol açtığı act bu dille hatırlatılıyordu.

Çünkü divordu, Wels, «benim telefon hatlarını sürekli olarak dinlenmektedir.»

TELEFONLAR DINLENİYOR

Prens Mahmud elinden giden varım milyon kurtarmak için harekete geçmişti ama, onun asıl hedefi para değildi. İran hazine, si her zaman onların elinde ve emrindeydi. New York'un ünlü telefon dinlevicilerinden biri henüz hapisinden tahliye edilmişti. Ama usta telefon hattı saptamacısı bir vahşilik vardı. Dinleme işinde çalışacak olan avanesini toolarken Cve Cheasty' ve de iş teklif etmişti. Bu adam James R. Hoffa - McClellan Komitesi rüşvet davasının ünlü tanığı, iki-vahşî çalışan bir ağırdı. Öteki telefon dinlevicisinin gecmi şini iyi bilen Cheasty teklifi pek cazip bulmamıştı. Wels, telefonların dinlenmeye başladığı gün, J.T. and T. nin memurlarından ün hat saptama işlerinde ün yapmış olan Robert C. La Border' le bir anlaşma yaptı. Bu adam Wels'in telefonlarının kontrolünü yapacaktı.

Kontrol hemen gösterdi ki, Wels'in Hayber Han'ın ve Hayber Han'la işbirliği yapan kişileri telefonları saptama yoluyla dinlenmektedir. Dinlenen telefonların savısı otuzdördü bulunmuştu. Wels bu durumu mahallî Savcı Frank Hogan'ın daireesine, Polis Komiseri Murphy'ye ve Birleşik Devletler Savcısına bildirdi. Böylece hat saptamaları işi ölen di.

ŞİDDETLİ

BAS

AĞRILARINA
KARŞI

GRİPİN

başarı ile kullanılır!

GRİPİN

KININLI GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Nâzım Hikmet üzerine Notlar

Dilin kullanılışı ve «Temiz Türkçe» denemesi

Selâttin Hilâv

Nâzım Hikmet, dili sadece bir anlatma aracı olarak kullanmaz. Ulusal dilin çeşitli ürünleri, onun gözünde, günün kurulmasına yararlı olan nesnelere, başkalarının deyişlerine ve kelimelerine birer nesneye yaklaşıp gibi yaklaşarak onları kendi söyleyişinin içinde hem eski taddarından ve çağrışımlarından (tedâillerinden) yoksun kılmanın hem de daha yüksek bir düzeye ulaştırarak yani aşarak kullanır. Bu tutum, Nâzım'a gelenekle verimli bir biçimde baş kurması imkânını sağlamıştır. Böylece Nâzım, kendi söyleyişinin orijinalligi ile ulusal dilin sunduğu sayısız ürünün devrini-kapamışlığı arasındaki çelişmenin ötesine geçmiştir; bu ürünleri onlara yeni bir anlam yükleyerek şiirin bütünlüğü içine yerleştirmiştir. Söz gelimi, şair en kusursuz örneklerini vermiş olmasından ötürü artık olduğu gibi ele alınması kabul olmayan halk şiirini yeni bir öze yönlendirerek ve başkalaşımına (istihaleye) uğratarak ele alır. Bu ele alışı halk şiiri öz tadını kaybetmediği gibi Nâzım da bu şiirin poetikası içinde kapalı kalmaz. Bu yaratıcı diyalektik, şiirin, Türkçemizde rastlanılan başka deyiş biçimlerine karşı benimsediği tutumda da görülür. Önce Nâzım'ın şiiri ile halk şiirinin ve deyişlerinin ilintisini gösteren bir kaç örnek verelim:

Ortada demiryolu,
sağ yanında Karaherir;
solda fabrikaların
duvarları yükselir.

Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu.

Bağlanmış kolu
Bayram Oğlunun...

Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu

Jandarma sağı,
Jandarma solu
Bayram Oğlunun...

Kolunu bağlamışlar
kanadı kırık değil.

Gözünde toplanan
hıçkırık değil

Gözleri ışıktolu
Bayram Oğlunun...

Karşıdan fayton gelir,
içinde Bayram Oğlu.

Ölümdür yolu
Bayram Oğlunun

Bayram Oğlunun...

(Bayram Oğlu. 1927)

Erzincan Depremi için yazdığı ağıttan:

Uyanıp kaçamadılar,
kuş olup uçamadılar,
açıldı kuyular kimsenin
Erzincan beygiri rahvandır amma

ölüle binemez.

Yanyana sırt üstü yatan ölüler.

Kurtuluş Savaşı Destanı'ndan:

Erzurumda kavaklar balam,
Erzurumda kavaklar tane tane
kavaklarda tane tane yapraklar
ve ferden ve toz dumandan ve sinekten geçilmez
Erzurumda yaz gelip de başı mıydı sıcaklar,
Erzurum düzdür, topraktır damı,
Erzurum güzelleri gıyer balam

İncecik akyünden ehlam.
Yürek boynun bükür balam
Erzurumlu türkölere.
(Kurtuluş Savaşı Destanı - Yön Yayınları. 1963)

Nâzım Hikmet, «Bedreddin Destanı» nda (1936) on dört ve onbeşinci yüzyılın bozulmamış dünyayı Türkçesinden ve konuşma dilinden yararlanıyor. Bedreddin'in ve müridlerinin hikâyesini, şiirlerinde 1932 yılına kadar görmeğe alıştığımız dile değil değişik bir söyleyişle anlatıyor. Bu onun, yeni bir aşamaya (merhaleye) geçişinin belgelerinden biri olduğu gibi dilli sadece bir anlatım aracı olarak değil «nesne» olarak da kullanımının en açık örneğidir. Şair, Türkçenin bir yana atılmış imkânlarından birini, konuya uygunluğunu da gözünde tutarak kullanmış ve yeniden değerlendirmiştir. Ayrıca şiirin, kulandığı bu eski deyiş biçimiyle, okur bakımından, «yabancılaştırıcı» bir etki de yaratarak, konu ve kahramanlar ile aramızda bir uzaklığın bulunmasını ve onları yargılamamız imkânını ortaya koyduğu da söylenebilir. Çağdaş epik sanat anlayışının temeli olan bu «uzakta-tutma» (distanciation) tekniğine Nâzım'ın yıllarca önce sık sık başvurmuş olduğu çeşitli eserleri daha yakından incelendikçe ortaya çıkacaktır. Şimdilik, Nâzım'da çok önemli bir rol oynayan alaycılık (humour/istihza) unsurunun da bu yönde kullanıldığını söylemekle yetinelim.

«Bedreddin Destanı» nda, dilimizin belli bir imkânı değerlendirildiği gibi eserde mısra düzeniyle yazılmış ilk parça da, başkalaşımına uğratılmış bir «gazel» biçimi içinde ortaya konmuştur:

1.
Sedirde al yeşil, dai dai Bursa İpeklisi,
duvarda mayı bir bahçe gibi Küfahyalı çiniler,
gümüş İbriklerde şarap,
bakır İngilizlerde kızarmış kuzular nar idi.
Oz kardeşi Musayî ok kırıştıyla boşup
yani bir alfin leğende kardeş kanıyla apteş olarak
Çelebi Sultan Memet tahta çıkmış hünkâr idi.
Çelebi hünkâr idi amma
Al Osman ülkesinde esen
bir kızırık çihilgi, bir ölüm türküsü rüzgâr idi.
Köylünün göz nuru zeamet
alın teri timar idi.
Kırık tesfiller susuz
su başlarında bıyık buran sipahiler var idi.
Yolcu yollarda topraksız insanın
ve insansız toprağın feryadını duyar idi.

Ve yolların sonu kale kapısında kılıçlar şakırda
köpüklü atlar kışner İken
çarşıda her lonca kesmiş kendi pirinden ümidi
tarümar idi.

Velhasıl hünkâr idi, timar idi, rüzgâr idi, ahûzar idi.
Aynı eserden başka örnekler:

Duyduk ki...
Bu işler duyulur da durmak olur mu
Bir sabah erken,
Haymana ovasında bir garip kuş öterken,
sıska bir söğüt altında zeytin danesi yedik.
«Varalım dedik,
Görelim, dedik,
«Yapışıp sapanın
sapına

şol kardeş toprağını biz de bir yol
sürelim, dedik.»

Düşük dağlara dağlara,
aşık dağları dağları...

sözü ben aldım, dedim:
«- Ayasuluğ şehrinin kapısı nerde?
Göster geçeyimi

Kalesi var mı?
Söyle yıkayım,
Baç alırlar mı?

De ki vermeyim!
Sözü O aldı, dedi:
«- Ayasuluğ şehrinin kapısı dardır.
Girip çıkılmaz.

Kalesi vardır
kelay yıkılmaz,
Var git al atlı yiğit

var git işinel..»

Dedim: «- Girip çıkarımı?»
Dedim: «- Yakıp yıkarımı?»
Dedi: «- Yağış kesildi

gün ağarıyor.
Cellât Ail
Mustafayı
çağırıyor

Var git al atlı yiğit
var git işinel..»

Nâzım'ın eline aldığı ham maddeyi nasıl değişikliğe uğrattığını göstermesi bakımından bir metal ve şairin bu metni kendi şiiri haline getirdiği zaman elde edilen sonucu karşılaştırmak yararlı olur:

Metin:
«Mutekittirimle İlemler malikîyet için zuhur ve hurûc edeceğim. Ve kuvveti ilim ve sırrı tevhidin tahkiki ile ehli taklidin kavaninî millet ve mezheplerini ıbtal edeceğim. - Hişti Bihîst sahibinin şeyhin ağzından naklen M.S. tercümesi»

Bu cümleler, Nâzım'ın şiirinde şöyle dile geliyor:

«- O âteş ki kalbimin içindedir
tutulmuşdur

günden güne artıyor.
Dövülmüş demir olsa dayanmaz buna

eriyecek yüreğim...
Ben gayri zuhur ve hurûc edeceğim!
Toprak adamları toprağı fethedeceğiz.
Ve kuvveti ilmi, sırrı tevhidî gerçekleştirecek
biz milletlerin ve mezheplerin kanunlarını

ıptal edeceğiz..»

Nâzım'ın «Bedreddin Destanı» na kaynaklık eden eski metinleri nasıl kullandığını göstermek için Negrî Tarihi'ne (Kitab: Cihan-Nüma, Cilt II, T.T. Kurumu Yayınları, No 2 b) ve Aşık Paşazâde Tarihi'ne (İstanbul - Matbaayı Amire, İleri 1332) bakmak ve karşılaştırmalar yapmak gerekir. Bu metinlerin dilini göstermek amacıyla bazı parçalar verelim:

Söyle rivayet olunur ki, o vakit-ki Sultan Muhammed karındaşı Musa Çelebi'nin için tamam affı andan Şimavne kadısın oğlu ki Şeyh Bedreddin derlerdi Musa Çelebinin kazaskeriydi Sultan ana vüfeye tayin edip İznik'e sürmüştü ve bu Şimavne kadısın oğlunun bir kethüdâsı var idi adına Börklüce Mustafa derlerdi o Karaburuna varıp o vilâyette hayli bârî mürallik edip Aydın vilâyetinin ekserin kendüye döndürüp o yerde velâyet dâvasın edip halkı İbâhet mezhebine dâvet etti. Hattâ illerde meşhur oldu. Şimavne kadısın oğlu anı iştecek kaçıp İsfendi-yara varıp andan gemiye binip Eflâke geçip andan Ağaç denizine varıp makam tuttu. Sultan Muhammed dahi bunların fesadın işidip Beyazid paşayı Börklüce'nin üzerine gönderdi. Bunlar dahi Karaburuna varıp buluşup mübâlağa cenk ettiler...

(Sayfa 543)

Aşık Paşazâde'den:

Şimavne kadısın oğlu kim İznik'e geldi, Mustafa Aydın İline vardı, andan Karaburuna vardı. O vilâyette hayli mürallik eyledi ve o vilâyetin çoğun kendüye döndürdü. Sultan Muhammed Han dahi, Bayezid paşayı oğlu Murad han ile bile gönderdi, vardılar Karaburunda Börklüceyle buluştular, mübâlağa cenk olundu, iki taraftan hayli adam kırıldı, Ahir Börklüceyi paralandılar ve il vilâyeti teftiş ettiler, gidereceklerin gıderdiler, bey kullarına timar verdiler. Bayezid Paşa yine Manisa'ya geldi, torlak Kemal'i anda buldu anı dahi anda astı.....

(Sayfa 91)

Eski deyişlerin kullanılması bakımından «Tebahhur Süresi» (Yön, Sayı 115) ve «Alâmetler Süresi» de ilgi çekicidir. «Alâmetler Süresi» nden:

Yedi kat yerin dibinden uğultular geliyor
Çok alâmetler belirdi, vakit tamamdır.
Haram sevâbüldü, şayap haramdır.
Aç kurt, tahtayı bir yol daha kemir
çekin ki körükleri ateşe girdi demir.
Çok alâmetler belirdi vakit tamamdır.
Duyuldu kim ölüm sahip kâr edile,
kendî kendilerin reddü inkâr edile,
ve duyuldu kabuğuna «ık» ettiği civcivin.

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Mudet yoktur, bakma geri,
kantarma zaptıyemes oldu beygiri.
Çıkmış üzengiden ayağı yok mu?
Kan sızar, şâk olmuş, dudakları yok mu?
Gider, böyle gider dahi gider
bu âteş yolların durağı yok mu?
Bu yol orda biten yoldur,
«Türâbolmak ne müşkülüdür.»

ENGELS'E GÖRE
Tabiatın Diyalektiği

SOSYALİST
DÜNYA GÖRÜŞÜ

DIYALEKTİK MADDECİLİK

Yazan: Henri LEFEBVRE

Bu kitapta tabiat ile insan arasındaki ilişkiyi ilk defa bilimsel bir biçimde kavrayan Engels'in düşüncelerini ve Marks'çı diyalektik'in mahiyetini sergilenmiştir.

3 Lira

4 Lira

HÜR YAYINEVİ — Cağaloğlu Yokuşu, 43 — İstanbul

(YÖN — 088)

BİR SOSYAL YAPI İNCELEMESİ

(Kapitalist Toplumda Sınıflar. Maurice Bouvier - Ajam ve Gilbert Mury, «Sosyal Yayınlar: 9, İstanbul 1965»)

Sosyal meselelerin geniş ölçüde tartışılmasına başlandı. Bu dönemde sosyal yapıların ve fenomenlerin mahiyetlerini, unsurlarını ve gelişmelerini bilimsel bir şekilde (hareket ve oluşum halinde) tanımak bütünüyle önem kazanmaktadır. Yerli incelemeler ve araştırmalar bu alanda henüz do-yurucu bir düzeyde erişmediği göre, batılı özgün ve düşünceli yarıydıkları sonuçları dikkatle izlemek gereği kendini duyurmaktadır. Yakın zamanlara kadar dilimize çevrilen eserlerin bu boşluğu doldurduğu söylenemez. Resmî bilim çevrelerince yayımlanan eserlerin bile konuya aydınlık getirecek nitelikte olduğunu söylemek ne yazık ki zordur. Ancak 27 Mayıs sonrası canlı ortam için de yaygın çeşitli çeviriler önümüzdeki dönemde sosyal meselelerin gitgide daha büyük ölçüde bilimsel temeller üzerinde ele alınacağı umudunu verecek zenginlikte ve derinliktedir.

Şimdiye kadar ekonomi, politik tarih ve felsefe alanında; Kapitalist Ekonominin Tenkidî, Sosyal Yayınlar; Ekonomi Politik, Ataç Kitabevi; Sosyalist Düşüncenin Gelişmesi, Sosyal Yayınlar, J.P. Sartre ve Marksizm Sosyal Yayınlar; Sosyalist Dünya Görüşü Hür Yayınları; Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri, Sosyal Yayınlar gibi belli başlı çeviriler yayınlanmıştır. San'at alanında ise Gerçekçilik Açısından Kafka, Hür Yayınlar ile Sanat ve Sosyalizm, Sosyal Yayınlar bu dönemin en önemli kitaplarıdır. Bunlara karşılık sosyoloji alanında bilimsel değer taşıyan önemli bir eser yayınlanmamıştır. İki Fransız sosyologu tarafından hazırlanan Kapitalist Toplumda Sınıflar adlı eserin dilimize kazandırılmasıyla bu boşluk kısmen doldurulmuş oldu.

Kitabın ilk önemli yanı şu: Burjuva iktisatçılar incelemelerinde esas itibarıyla metalar arası ilişkiler üzerinde dururlar. Burjuva sosyologlar ise sosyal yapı incelemelerini getirip çoğullukla kendisi açıklanmaya muhtaç bir takım soyut kavramlara (kollektif

oilinç v.b. gibi) dayandırdılar. Oyle ki sosyal gerçek anlamak için ilgilenen «gülen ve kafa yoran» insana donuk hareketsiz ve günlük yaşayışla ilgili bir görünüşe bürünür. Oysa Kapitalist Toplumda Sınıflar'da gözlemler ve açıklamalar metalar arası ilişkilerden insanlar arası ilişkilere doğru kaydırılarak derinleştirilmekte, böylece insanlar arası ilişkiler gerçeğe dayalı hareketli (gelişme halinde) tarihî ve insani muhteva içinde gözler önüne serilmektedir.

Kitabın ikinci önemli yanı, sosyal yaşayışı ve varlığı parça parça birbirinden kopuk tezahürleriyle ele alacak yerde insan soyu ile tabiat arasındaki diyalektik çatışma zemini üzerinde bir bütün halinde ele alınmasıdır. Böylece emek hem meta yaratıcı hem de bizzat insani yani insani varlığı yaratıcı ve geliştirici varlıkla ortaya çıkmaktadır. Buradan voley olarak değer teorisi açıklanmakta ve değer iki yönü yani kullanış değeri ile müdahale değeri arasındaki diyalektik ilişki belirtilmektedir. emeğin sosyal iş organizasyonu ve sosyal yapıyı nasıl şartlandırıldığı anlatılmaktadır.

Eser, sosyal fenomenleri ve oluşumları ekonomik vakırlarla açıklayan bilgileri eleştirerek bu davranışın bir dogmatizm olduğunu söyleyen burjuvazi sözcülerinin bu iddiasının yanlışlığını ve asılsızlığını açıkça gösterecek niteliktedir.

Eserin daha sonraki bölümlerinde üretim faaliyeti içinde sosyal sınıfların tarif yapılmakta ve sosyal sınıf tarifindeki unsurlar «sübjektif» değerlendirilmeye yer bırakılmadan, birer birer incelenmektedir.

Daha sonra sosyal sınıflar ile sosyal çevreler arasındaki (ve şehirle köy arasındaki) diyalektik ilişkiler üzerinde durulmakta sınıf bilincinin ve ideolojinin mahiyetleri ve oluşumları berrak bir görünümle açıklanmakta; sınıf bilinci ile politik örgütlenme arasındaki ilişkilere işaret olunmaktadır.

Ekonomik düzeydeki mücadele

ile politik düzeydeki mücade- nin mahiyetlerine ışık tutan bölümde, Türkiye'de işçi sınıfının son yıllardaki örgütlenişini ve mücahedeğini daha açık bir biçimde kavramaya ve değerlendirmeye imkân veren önemli gözlemler ve yargılar yer almıştır. Sendika faaliyetlerinin hangi sınıra kadar etkili olduğu politik aksiyonun bu faaliyeti nasıl tamamlayıp geliştirebileceği bu bölümde açıklanmıştır.

Kapitalist Toplumda Sınıfların işlediği meselelerden en ilgi çekenlerinden biri, kapitalist sistem içinde genellikle sömürülen ücretliler kitleleri içerisindeki çeşitli grupların mahiyetlerini açıklayan ve farklarını belirten bölümlerde yer almıştır. Bu bölümde işçi kimdir?; Mühendis işçi midir?; Memurun durumu bu bakımdan nedir? v.b. gibi önemli sorulara cevap verilmektedir. Ayrıca sosyal mücadele içinde işçi sınıfının öncüllüğü meselesi de ele alınmakta ve incelenmektedir. Kitapta ücretli olmayan bazı tabakaların ve köylülerdeki sosyal sınıfların mahiyetleri açıklanmakta ve işçi sınıfının tarihî görevi sorusu tartışılmaktadır.

Kitapta son olarak, emek ile ihtiyaç arasındaki ilişkinin mahiyeti emek ile ihtiyaç arasındaki denge sızlığın sebep olduğu yabancılaşma biçimleri üzerinde durulmakta ve bu dengesizliğin tabii gelişim yönünde bilimsel ve insancıl bir perspektif içinde giderilmesinde ve aşılmasında işçi sınıfının görevine dokunulmaktadır.

Bugünün diliyle
TEVFIK FIKRET

KUTBA DOGRU

Önünde karlara batmış bir gök,
sen gidersin, o gider,
ardında çelme takan bir uygarlık,
hasedinden caflar, kendini ver.
Yürü: Ağzları bıcağ açmaz.
Dur: Önce ıslık, sonra yuh!
Ama bütün bu kahırın karşılığı ne?

Bilim dünyasında büyük bir ün ha?
«Duydunuz mu?» denecek varın, «Duydunuz mu?»
Kutup noktasına varmış filân adam.
Bu başarıya eremedi sindiye dek hiç kimse.»

— Bir ün için göze alınır mı bu?
— Ya neden gelir dünyaya insan,
ense göbek sırsın diye mi?
Nasıl bulunur gömüler, aranmadan?

«Şu boş lafa bak!» dersiniz ama,
etmevin, evlemevin, derim ben de size,
Nansen dudak bükseydi bu «boş lafa»,
ne adı kalırdı Fram (*)'ın bugün, ne sanı.

Yenileştiren: A. KADİR

(*) Nansen'in Kutup yolculuğunda kullandığı gemi.

OKUYAN BİR İŞÇİNİN DÜŞÜNDÜKLERİ

Yedi kapılı Teb şehrinin kimler kurdu?
Kuralların adı geçiyor kitaplarda.
Kuralların sürüklediği o dağ kaya parçalarını?
Ya kaç kez yıkılan Babil'i,
Kimler kurdu her seferinde, yeniden?
Altın parlıları içindeki Lima'da
Hangi evlerde yaşarlardı yapı işçileri?
Çin seddi tamamlandığı akşam
Nereye gittiler duvar örücüleri?
Zafer anıtlarından geçilmiyor Roma'da.
Kimler dikti onları?
Kimlerdi dize getirdikleri,
Kahraman geçinen imparatorların?
Adını türüküler yakılan Bizans'ta
Hep saraylarda mı yaşardı insanlar?
Efsanevi Atlantik gömülürken sulara,
Boğulanlar uluyarak seslendi kölelerine.

Genç İskender Hindistan'ı bastı,
Tek başına mı?
Sezar Gaius'ya saldırırken,
Hiç değilse bir açısı da mı yoktu?
Ağladı İspanyol Filip filosu batırılınca,
Demek, ağlamadı başka hiç kimse?
II. Frederik Yediyüzyıl savaşlarını kazandı,
Kim kazandı ondan başka?

Nereye baksan bir zafer,
Kim düzenledi bu zafer şölenlerini?
Her on yılda bir büyük adam,
Peki, kimler çekti ceremeyi?

Tarih diye okutulan bunca olay,
Bunca soru.

Bertolt Brecht'ten Ülkün Tansel

GENE DEV
ÇEKİLİŞ
GENE
7 MİLYON

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

